

Om Ukrainakrisen – februari 2022

Vapenskramlet och ordkriget kring Ukraina fortgår och det är fortfarande oklart hur det hela kommer att sluta. Motsättningarna är stora och positionerna så låsta att det finns anledning att titta närmare på denna konflikt. Därför har vi här sammanställt artiklar från utländsk vänsterpress som belyser konflikten från olika håll. Författarna är kunniga experter på området.

I samlingen ingår artiklar från ”nyhetsbrevet” *Chartbook*, amerikanska *Counterpunch* och *Jacobin*, samt franska *Le Monde diplomatique*.

Artikeln från *Chartbook* behandlar inte bara den aktuella krisen utan tittar också närmare på bakgrunden.

Artiklarna från *Le Monde* ... har vi hämtat från *Flamman*. De övriga har översatts speciellt för Marxistarkivet av Björn Erik Rosin.

Se även: [Om Ukrainakrisen – januari 2022](#)

MF 17/2 2022

Innehåll

Chartbook	1
<i>Putin utmanar västs hegemoni</i>	1
Counterpunch	7
<i>Hittills är Putin den störste vinnaren på krisen i Ukraina</i>	7
Jacobin	9
<i>Ukrainsk sociolog förklarar varför allt du fått höra om Ukraina sannolikt är fel</i>	9
Le Monde diplomatique	13
<i>USA behöver Ukrainakrisen mer än vad Ryssland gör</i>	13
<i>30 års dubbelmoral bakom krigsmullret i Ukraina</i>	14

Chartbook

Putin utmanar västs hegemoni

Adam Tooze¹

Chartbook #68, 12/1 2022

Medan Nato diskuterar spänningarna vid Rysslands gräns till Ukraina och tidningarna är fyllda av fördömanden av Putins aggression anser jag det vara mer värdefullt att återgå till den analys jag utvecklade i [boken] *Crashed* om blandningen av geopolitik och Rysslands utveckling till utmanare. Detta ramverk består av tre grundläggande konstateranden.

Det första är att även om det är frestande att avfärda Putins regim som en kvarleva från en annan epok, eller tecken på en ny våg av auktoritärt styre, har den ändå den tyngd den har och kräver vår uppmärksamhet då global tillväxt och global integration gjort att Kreml kunnat skaffa sig avsevärd makt. Sofistikerade ryska vapen och landets cyber-kapacitet visar på den underliggande teknologiska potentialen i vidare mening för rysk ekonomi. Men det som ger likvida medel är den globala efterfrågan på rysk olja och gas. Och Putins regim har utnyttjat detta. Det är en förenkling att betrakta Ryssland som en petrostat, men om man vill ge sig hän åt den sortens förenklingar måste man också erkänna att det är en strategisk petrostat som mer liknar Förenade Arabemiraten eller Saudiarabien än Irak eller Algeriet.

Ryssland är en strategisk petrostat i dubbel bemärkelse. Det utgör en för stor del av den globala energimarknaden för att det mot rysk energiexport ska gå att införa sanktioner av det slag som använts mot Iran. Omfattande sanktioner skulle destabilisera den globala energimarknaden och kunna slå tillbaka hårt mot USA. Kina skulle inte bara stå och titta på och låta det hända. Dessutom har Moskva, i motsats till en del andra stora exportörer av olja och gas, kunnat samla en betydande del av intäkterna från exporten av fossila bränslen i sina lador, efter problem i början av 2000-talet som Kreml fått bättre kontroll över. I alliansen med oligarkerna är det Kreml som har övertaget och ingått en uppgörelse som försett staten med strategiska resurser och stabilitet plus en godtagbar levnadsstandard för majoriteten av sina invånare.

Putins regim har lyckats med detta samtidigt som man fört en konservativ fiskal och monetär politik. I nuläget klarar Ryssland av att ha en balanserad budget om oljepriset ligger på 44 dollar fatet. Det gör det möjligt att ackumulera väsentliga reserver.

Vill man välja en enda variabel som sammanfattar Rysslands position som strategisk petrostat är det landets reserver i utländsk valuta.

Den brukar sväva mellan 400 och 600 miljarder dollar och är därmed bland de största internationellt efter Kina, Japan och Schweiz.

Det är detta som ger Putin strategiskt manöverutrymme. Framför allt ger den utländska valutareserven regimen möjlighet att stå emot sanktioner. De kan användas för att motverka en attack på rubeln. De kan också användas för att dämpa valutaproblem för den privata sektorn. Men hur stora regeringens reserver i utländsk valuta än är, är det inte till någon hjälp om privata skulder är i utländsk valuta. De privata ryska skulderna i dollar blev smärtsamt avslöjade både 2008 och 2014, men har sedan dess omstrukturerats och reducerats.

¹ Adam Tooze är brittisk ekonomhistoriker. Han har bl a publicerat *Crashed: How a Decade of Financial Crisis Changed the World*, som handlar om finanskrisen 2008. Hans senaste bok *Shutdown: How Covid Shook the World's Economy* publicerades i september i fjol och behandlar pandemin. Han har även medverkat i ett stort antal tidningar, t ex *Financial Times*, *Foreign Policy*, *London Review of Books*, *New Left Review*, *The Guardian* och *The Wall Street Journal*.

Den goda ekonomiska balansen som man uppnått gör att Putins Ryssland aldrig kommer att behöva uppleva den omfattande finansiella och politiska kris som skakade staten 1998.

Det var heller ingen tillfällighet att det var när dessa reserver i utländsk valuta närmade sig sin första toppnivå 2008 som Putin började ge uttryck för sin beslutsamhet att få ett slut på perioden av geopolitisk tillbakadragenhet för ryskt vidkommande. Detta är det andra viktiga inslaget i diagnosen.

Putin gjorde detta klart utan omsvep i sitt uppmärksammade anförande vid säkerhetskonferensen i München i februari 2007, då han presenterade huvuddragen i sin allmänna kritik av västlig makt och Rysslands vägran att acceptera någon ytterligare expansion österut av Nato.

Idag är det Kinas starka motstånd mot amerikansk hegemoni från insidan av den globala ekonomin som dominerar scenen. Men den förste att peka på att global tillväxt inte nödvändigtvis skulle leda till harmoni och konvergens, utan konflikt och motsättningar var Putin 2007-2008.

Putins hållning får Väst att rasa. Hans betoning av nödvändighet av rysk autonomi avslöjar det fåfänga med den världsordning som upprättades efter kalla kriget och som utgick från att västliga makter på egen hand kunde dra upp gränserna mellan olika maktformer – hård, mjuk, finansiell – i enlighet med sin egen styrka och preferenser. Väst har själv alltid använt sig av en mix av strategier – finansiella påtryckningar, mjukt maktspråk och militärmakt – för att uppnå sina mål. Den ryska utmaningen mot detta har framtvingat en ny giv och nya kombinationer av diplomatiska påtryckningar, mjukt maktspråk, finansiella och ytterst militära hot och påtryckningar. Att detta skulle bli fallet i Europa förvärrade problemen.

En tredje viktig fråga är att följderna av att Rysslands makt återuppstått beror på var man befinner sig och vilka förutsättningar man har att möta utmaningen.

I Östeuropa är det avgörande hur Rysslands grannar, gamla Sovjetrepubliker eller tidigare medlemmar av Warszawapakten, klarade av att navigera i de kraftiga ekonomiska och sociala chockerna på 1990-talet. Här utgör Polen och de baltiska staterna en avdelning för sig. De har hämtat sig från krisen på 1990-talet, har ett relativt väl fungerande post-kommunistiskt politiskt system och blev medlemmar av Nato och EU under den allra första vågen av utvidgning. Ukraina utgör däremot i alla avseenden motsatsen till den utvecklingen.

Vad som gör Ukraina till ett föremål för ryska intressen handlar inte enbart om geografi, utan också om de politiska motsättningarna i landet, splittringen inom landets elit och det ekonomiska misslyckandet.

Sovjetunionens fall kanske gav Ukraina självständighet, men för det ukrainska samhället i stort har det handlat om en ekonomisk katastrof. Precis som Ryssland drabbades Ukraina av en förödande chock på 1990-talet. BNP per capita i fasta termer halverades mellan 1990 och 1996. 2007 hade man uppnått 80 procent av den nivå man hade 1990, men därefter har stagnationen fortsatt. Trettio år efter landets självständighet är BNP per capita i fast penningvärde 20 procent lägre än 1990.

Ekonomiskt har Ukraina gått i helt annan riktning än Ryssland, som sedan krisen 1998 upplevt en mycket mer dramatisk och varaktig återhämtning. Jämförelsen med utvecklingen i grannländer som Turkiet och Polen är också smärtsam.

BNP per capita talar om plågsam stagnation. Ukraina har också varit sårbart för upprepade och smärtsamma kriser ekonomiskt och för landets valuta, som tagit sig uttryck i en kraftig devalvering av *hryvina* mot dollar och euro.

Ryska nationalisterna avfärdar kort och gott Ukrainas anspråk på att utgöra någon stat. Det är ren propaganda. Men vad som är helt uppenbart är att eliten i Ukraina inte lyckats hitta något sätt att ge en materiell grund åt sin legitimitet, dvs ett minimum av stabilitet och varaktig ekonomisk tillväxt. Ekonomisk frustration förvärrar motsättningarna mellan olika regioner, språkgrupper och särintressen. Alltsedan självständigheten har superrika oligarker haft en ödesdig och söndrande roll i ukrainsk politik.

När Ukrainas president Zelenskij efter sitt första sammanträffande med Putin i Paris i december 2019 förklarade att "Ukraina är en självständig, demokratisk stat, vars utveckling det alltid kommer att vara enbart Ukrainas folk som bestämmer över" bör vi ha dessa grundläggande ekonomiska fakta i bakhuvudet. Givetvis ville Zelenskij framhålla Ukrainas suveränitet gentemot ett mäktigt Ryssland. Men om suveränitet är lika med att bestämma över utvecklingen – vilket ser ut att vara en bra definition – hur ser då Ukrainas suveränitet ut? I bästa fall skulle den kunna beskrivas som en desperat och hittills fåfäng jakt på en utvecklingsmodell som skulle kunna tillförsäkra stöd av en majoritet i Ukraina.

Denna desperata jakt blev än mer akut på grund av de ökade geopolitiska spänningar som Putins anförande från 2007 ledde till och av finanskrisen 2008. Men den blev också mer riskabel.

Före 2014 bestod de grundläggande alternativen av närmande till Ryssland, närmande till EU-Nato eller försök till jämvikt mellan de båda. Balans mellan dem var den metod som gällt på 1990-talet och början av 2000-alet. Men under 2000-talets första decennium, i efterdyningarna till färgrevolutionerna i Georgien och Ukraina 2004 och när det ökade välståndet i både Polen och Ryssland började bli uppenbart tycktes valmöjligheterna bli besvärligare.

Och så, 2008, försökte Bushadministrationen avgöra frågan. Den uppmuntrade både Georgien och Ukraina att sikta på medlemskap i Nato och på Natos konferens i Bukarest i april 2008 lyckades man tvinga de övriga Natomedlemmarna att gå med på att lova dem medlemskap. Detta bekräftade de värsta ryska farhågorna. Allt sedan dess har ukrainsk politik slitits kring betydelsen av detta val. De värsta konsekvenserna fick en tydlig illustration i Georgien.

Efter Natos toppmöte i Bukarest drog Georgiens ambitiösa ledning under president Mikheil Saakashvili slutsatsen att för att snabbt bli medlem i Nato måste man lösa frågan med utbrytarregionen i Sydossetien. Man trodde också att man fått grönt ljus från Washington. I augusti 2008, bara några veckor före Lehman Brothers och den stora börskraschen, var Moskvas starka militära reaktion på den georgiska offensiven i Sydossetien en skarp och otvetydig signal: Försök inte att använda Natos illa genomtänkta löften i Bukarest till att flytta fram positionerna.

Om inte detta hade räckt innebar ändå den ekonomiska och finansiella krisen i USA och Europa till att ytterligare planer i den riktningen avbröts. Ukraina med sitt stora beroende av export av tunga industrivaror blev ett av de länder som drabbades hårdast av krisen 2008.

2013 försökte Kiev desperat spela ut Internationella valutafonden, EU och Ryssland mot varandra. Resultatet blev ett vinnaren-tar-allt där överbudet haglade mellan EU och Ryssland för att skaffa sig inflytande över Ukrainas ekonomi. Janukovitjs korrupta regim försökte först få landets befolkning att tro att den lutade åt EU. Men efter att ha ställts inför njuuga europeiska villkor, och med ett betydligt mer lukrativt erbjudande från Moskva i fickan, svängde man så plötsligt mot Ryssland. Det var detta som utlöste Maidan-revolutionen. Medan Väst hade bråttom att erkänna revolutionen var Janukovitj ovillig att stå upp och kämpa. Inför fullbordat faktum bestämde sig Ryssland för att rädda vad som räddas kunde. 2014 annekterade man Krim och ingrep för att upprätta av Ryssland stödda separatistiska republiker i östra Donbass-regionen.

Det är där dagens typiska berättelser i medierna börjar: ”Rysk aggression mot ett suveränt Ukraina 2014”.

I desperata försök att hålla ihop regimen i Kiev använde sig Väst av Internationella valutafonden IMF under Christine Lagarde i uppdrag att ge finansiellt stöd till Kiev. Det var första gången IMF lagt upp ett stödprogram till ett så instabilt land som Ukraina med dessutom en pågående konflikt på sitt territorium. Men varken EU eller USA hade någon avsikt att ge tillräckligt stöd för att Ukraina skulle kunna vinna kriget i landets östra delar. I stället backade Obamaadministrationen undan och överlämnade krisen i Ukraina till Frankrike och Tyskland. Under förhandlingarna i det så kallade Normandie-formatet – mitt under sammandrabbningen med den nya Syrizaregeringen i Aten och den växande flyktingkrisen – lotsade Berlin och Paris Ukraina till Minsk-avtalet 2015.

Minsk-avtalet är nyckeln till dagens kris. Det ursprungliga avtalet återspeglade Rysslands massiva militära överlägsenhet gentemot Ukraina, men även Rysslands ovilja att trappa upp krisen till en fullskalig invasion. Uppgårelsen tillfredsställde ryssarna, eftersom den utlovade ett decentraliserat Ukraina med garantier för fullständiga språkliga rättigheter för de rysktalande. I Moskvas ögon räckte detta som garanti för att Ukraina inte skulle glida in i den västliga inflytandesfären. Om inga framsteg skedde i att förverkliga avtalet skulle Ukraina bli kvar i ett tillstånd av nedfryst konflikt. Denna konflikt kanske inte skulle innebära slutet för stöd från IMF, men det skulle utesluta att Ukraina blev kandidat till närmare integration med endera EU eller Nato. Men det är också ett smärtsamt provisorium. Det tillfredsställer inte på minsta vis det växande nationalistiska tonfallet i Kiev. Och Moskva stod där och backade upp Donbassregionen samtidigt som man fick vänja sig vid ett tillstånd av varaktiga sanktioner från USA och EU.

Försök att komma ur den återvändsgränd Minsk-avtalet hamnat i är vad diskussionerna handlat om sedan 2019, då Zelenskij valdes till president under tal om fred och Frankrikes president Emmanuel Macron började försöka väcka liv i processen i hopp om att få ut Ryssland ur den värsta kylan.

Med Trump i Vita huset och ökad oro för Kina ville Frankrike inte att status quo skulle bli bestående. Men allt tal om någon självständig fransk-europeisk diplomati gentemot Ryssland har bara varit fantasier sedan de Gaulles dagar. Tyskland har fortsatt sina ekonomiska relationer med Ryssland oavsett krisen i Ukraina, inte minst inom energisektorn. Sommaren 2015 undertecknades avtalet mellan Gazprom, Royal Dutch Shell, EON, OMV och Engie att bygga Nordstream 2 och även om det legat på is gavs tyska tillstånd i januari 2018 och konstruktionen av den tyska delen påbörjades i maj samma år.

Men att komma ur återvändsgränderna i Donbass kräver eftergifter från båda håll. Ryssland skulle i varje fall få gå med på oberoende övervakning av val och institutionsbyggande i de delar av Donbass man kontrollerar. Och Ukraina och Ryssland måste gå med på slutmålet. För att tillgodose ryska önskemål gav Minsk en hög nivå av autonomi för regionerna i öst. Och Kiev kan i bästa fall gå med på att inkorporera Donbass i en allmän struktur av federation som inte tillnärmelsevis är tillräckligt långtgående för Ryssland. Dessutom betraktar nationalisterna i Ukraina alla steg mot förverkligande av Minsk-avtalet som på något sätt som är acceptabelt för Moskva som rent landsförräderi.

Om detta är bakgrunden till den återvändsgränd Ukraina hamnat i och om det 2019 såg ut att finnas öppningar ska jag också försöka teckna en bild av vad som ligger bakom den nuvarande eskaleringen som sedan våren 2021 lett till två stora hot om krig. Dessutom är de båda krigshoten av olika storleksordning.

Ryska militära bedömare kommer att säga att Ryssland under en tid byggt upp sin kapacitet till den grad att det bara varit en tidsfråga innan de bestämde sig för att utnyttja detta. Men det förklarar ändå inget om tidsaspekten.

Det sägs ibland att Putin behöver hot om krig av inrikespolitiska orsaker. Annekteringen av Krim 2014 innebar ett rejält lyft i hans popularitet. Den har emellertid tunnats ut. Det finns inget i opinionsmätningarna som tyder på att befolkningen i Ryssland skulle välkomna ett nytt krig och i synnerhet inte ett med Ukraina.

Det är också sant att glansen flagnat av den ryska ekonomin sedan 2014. Putins regim kan inte längre erbjuda goda nyheter om ökad välfärd. 2018 höjde man pensionsåldern, vilket ytterligare undergrävde moralen. Som analytiker vid Carnegie center konstaterar börjar Putinerans sociala kontrakt – ”ni försörjer oss och lämnar våra landvinningar från Sovjettiden i fred och vi kommer att rösta på er och blunda för era stölder och er korruption” – vara utslitet. I höstens val till det ryska parlamentet ökade kommunistpartiet. Men det är knappast något som motiverar de nuvarande militära spänningarna.

En starkare logik har att göra med spänningar rörande kompromissen i Minsk, Rysslands geopolitiska oro för USA:s planer och Putins egen politiska tidtabell.

Innanför Kremels murar är Putins egen tidslinje avgörande. 2024 står han inför valet huruvida han ska fortsätta vid makten eller börja förbereda sin sorti. Ryssland skulle kunna kliva ur problemen i Ukraina. Men Putin är för involverad. Han vill lösa frågan. Det innebär inte att han tänker annektera landet. Det handlar om att uppnå vad kampen gällde mellan 2007 och 2015, dvs sätta ned foten mot västlig expansion. Det måste uppnås både genom att fastslå ryskt veto över ukrainsk politik och få Väst att förstå att man inte ska inbilla sig att man kan expandera ytterligare. Om 2024 är det årtal som Putins tankar kretsar kring så överlappar det med slutet för Joe Bidens period som president. Att sätta upp de rysk-amerikanska relationerna på dagordningen så tidigt som möjligt kan därför vara något av en prioritering för Kreml. Biden-administrationen har tydligt gjort klart att det är Kina som är dess prioritering och att man är villig att betala det politiska priset för att revidera sina strategiska positioner på andra håll (Afghanistan) och kanske skulle det öppna dörren när det gäller Ukraina.

Sedan finns den inre dynamiken i Ukraina. Västliga medier tenderar att betrakta ryska kommentarer om Ukraina som ren propaganda. Men om vi skulle ta ryssarna på allvar? I så fall handlar det om att de är oroliga för något som liknar det georgiska scenariot. En överambitiös eller desperat nationalistisk regim i Kiev, uppmuntrad av löst västligt tal om Nato-medlemskap, kanske skulle försöka att återta Donbass. Då skulle Moskva tvingas reagera med starkt maktspråk. Bättre då att lösa frågan på Moskvas egna villkor, göra klart den oerhörda obalansen i militär kapacitet, tvinga in USA i den diplomatiska processen och strunta i Berlin och Paris, som Moskva betraktar som pro-ukrainska.

2018 sade Putin öppet att om Ukraina skulle försöka återta territorium i Donbass-regionen skulle det leda till en militär reaktion.

När Volodymyr Zelenskij 2019 valdes till president i Ukraina sågs det som en potentiell öppning. Han hade framställt sig som en fredskandidat. Han återvände till förhandlingarna i Normandie-formatet och Ryssland lade locket på alla våldsamheter i Donbass. Men Zelenskij's popularitet har rasat samman. Precis som sina företrädare har han att välja mellan en rysktalande opposition i landets östra del och nationalisterna med rötter i västra Ukraina. Precis som alla sina företrädare försöker han leverera något åt sina väljare genom att förhandla med IMF. Det ekonomiska läget i Ukraina är fortsatt miserabelt.

Motsättningarna fortsätter att vara extrema i ukrainsk politik, där nationalisterna har hand om piskan. I mars 2020 träffade Zelenskij's stabschef, Andriy Yermak, en av Putins närmaste

män, Dimitrij Kozak, och nådde en överenskommelse om att inrätta ett råd där representanter för Ukraina skulle diskutera fredsprocessen med företrädare för de av Ryssland stödda separatistregeringarna. När Yermak återvände till Kiev lämnade den ukrainska säkerhetstjänsten in brottsmisstankar mot honom och i parlamentet anklagades han för förräderi. Detta bekräftade Moskvas uppfattning att det är nationalistiska fanatiker som har taktpinnen i Ukraina.

Under tiden fortsatte frågan om Nato-Ukraina att bubbla.

I början av december 2019 antog parlamentet i Ukraina en resolution ”rörande viktiga steg för att trygga Ukrainas Euro-atlantiska integration och ge Ukraina fullt medlemskap i Nato”.

Det här handlade inte om någon ensidig åtgärd från Ukrainas sida. Enligt Vladimir Frolov vid Carnegies Moskvacenter inträffade det ögonblick då Zelenskij's regering slutgiltigt bestämde sig i samband med att Nato i juni 2020 gav Ukraina status av speciellt partnerskap.

[...]

Enligt Carnegies team under Dmitrij Trentin var detta vändpunkten.

Moskva försatte sig emellertid inte omedelbart på krigsfot. Under andra halvåret 2020 var man där upptagen av två andra större kriser i det omedelbara grannskapet. I augusti ledde det riggade presidentvalet i Belarus till protester utan motstycke. I september 2020 utbröt krig mellan Armenien och Azerbajdzjan, där Azerbajdzjan backades upp av Turkiet och tog hem en klar seger. En bräcklig fred slöts i november 2020 med Moskva som fredsmäklare.

Båda kriserna kunde ha fått en hänsynslös regim i Moskva att agera drastiskt. Inte i något av fallen gick Moskva hårt fram. I konflikten i Kaukasus gjorde man försök att framstå som balanserande. I Belarus verkade Moskva främst ha defensiva syften och undvika vad som för Putin kunde bli en katastrof av Maidan-karaktär. Men han har inte påtvingat Lukasjenko någon komplex eller dyrbar ny integration med Ryssland. Den rysk-belarusiska överenskommelsen om integration från november 2021 är ett innehållslöst papper.

Vad beträffar Ukraina utlöstes den avgörande upptrappningen våren 2021 av åtgärder från Kievs sida vintern 2020-2021.

I december meddelade Ukrainas försvarsminister Andrii Taran att Ukraina hoppades få en handlingsplan för medlemskap i Nato vid Natos kommande toppmöte.

[...]

I februari 2021 tillkännagav Ukraina oväntat att man infört hårda sanktioner mot pro-ryska politiker och medier. Den 2 februari stängde Zelenskij tre pro-ryska tv-kanaler och anklagade ägaren för att finansiera separatisterna i Donbass. Detta åtföljdes den 19 februari av sanktioner mot enskilda ukrainare och ryssar och företag på samma grunder. Mest dramatiskt var när Kiev slog till mot Viktor Medvedtjuk, som de senaste åren varit Putins enda samtalspartner i ukrainsk politik och en viktig kontaktperson. Genom det starka stödet för hans pro-ryska parti var Medvedtjuk också ett allvarligt hot mot Zelenskij rent politiskt.

Helt klart motiverade detta att Moskva reagerade. Det direkta svaret blev att Moskva gav fritt fram för separatistiska styrkor i Donbass att agera, vilket ledde till en rad kränkningar av vapenstilleståndet. Men att intensifiera striderna i Donbass är en sak, varför gå ända till storskalig militär mobilisering?

Här kan militär logistik ha spelat in. Ryssland har resurserna. Men man hade också motiv inte bara att hota Kiev, utan också att testa relationerna mellan Kiev och Washington. I början av 2021 började Moskva allt oftare att tala om Mikheil Saakashvili-syndromet. Kunde Zelenskij tänka sig något liknande i Donbass 2021 i hopp om att få stöd av USA?

Kreml tar inte ukrainsk politik på särskilt stort allvar. Man är i grunden övertygad om att det är Washington som är den verkliga kraften bakom Kievs agerande. Ryssland hade inget gott att vänta sig från den demokratiska administration som var i antågande och Joe Biden hade också under valkampanjen klargjort att han tänkte sätta hårt mot hårt. Attacken på Alexander Navalnij och fängslandet av denne gav ytterligare bränsle på brasan. Genom att öka det militära trycket på Kiev ville Moskva testa vad Biden var för skrot och korn och göra klart att om Ukraina-frågan skulle få en lösning kunde inte Washington tro att Europa skulle kunna stå för den via Minsk-processen.

Under krisen upprepade Kozak, som också är biträdande stabschef i Kreml, i huvudsak Vladimir Putins tidigare skarpa varningar om att en ukrainsk offensiv i Donbass skulle innebära slutet för Ukraina som nation. Och Washington svarade på detta.

Under hela 2021 har Biden-administrationen balanserat mellan att ha en arbetsrelation med Ryssland och att svara på trycket på hemmaplan genom att inta en hård attityd till vad som anses vara ryska provokationer. Eftersom Biden-administrationens fokus ligger på Kina är det förvånande hur mycket man ägnat sig åt Ryssland.

Från denna inledande upptrappning under våren, utlöst av Zelenskij's åtgärder mot pro-ryska politiska krafter, via telefondiplomati med Biden, som ledde till nedtoning av spänningarna i april, till toppmötet i Genève i juni, skuggboxningen på sommaren och den nya upptrappningen från augusti, kan vi följa stegen till vad som i november ledde tillbaka till en akut risk för krig.

På den ryska sidan kan en viktig händelse visa sig vara publiceringen den 2 juli 2021 av Rysslands nya nationella säkerhetsstrategi. Än mer uttryckligt än det tidigare dokumentet från 2015 målar det upp en ny och antagonistisk syn på omvärlden.

På den ukrainska sidan skulle man kunna åka på Krim-plattformens toppmöte som president Zelenskij öppnade i Kiev den 22 augusti med syftet ”att öka trycket på Ryssland för annekteringen av Krim ... Representanter för 46 länder och block deltar i ett två dagars toppmöte, bl a representanter för vart och ett av de 30 medlemsländerna i Nato. USA:s delegation leds av energiminister Jennifer M Granholm”.

Strukturen i denna konflikt är tydlig liksom det agerande som lett till upptrappning. Frågan är, går den att lösa? Oavsett vilken lösning man tror på kommer det att bli en katastrof för USA:s allmänna strategi om den pågående krisen leder till militär upptrappning eller ökad fientlighet med Ryssland som driver landet närmare Kina.

Counterpunch

Hittills är Putin den störste vinnaren på krisen i Ukraina

Patrick Cockburn²

Counterpunch, 15/2 2022

Än så länge är Rysslands president Vladimir Putin den störste vinnaren på krisen i Ukraina, genom att ha omvandlat lite rejält vapenskrammel till verkligt politiskt inflytande. Att han har lyckats så bra beror också på att USA:s president Joe Biden, Storbritanniens premiärminister Boris Johnson, Frankrikes president Emmanuel Macron och andra ledare skaffar sig politiska fördelar på att motsätta sig eller desarmera den ryske ledarens outtalade hot om invasion.

² Patrick Cockburn är mest känd som Mellanöstern-korrespondent för brittiska dagstidningen *The Independent*, men han har även skrivit om mycket annat. Dessutom medverkar han regelbundet i den amerikanska nättidningen *Counterpunch*

Putin vill att Ryssland ska tas på allvar som internationell aktör och minns den era då landet var kärnan i Sovjetunionen. Det är fortfarande en nukleär supermakt, men annars härskar Kreml idag över en hopkrympt stat med 144 miljoner invånare, eller hälften av vad Sovjetunionen hade. Rysslands ekonomi är bara en femtondel av USA:s, medan Sovjets var en tredjedel av den.

Kreml kan belåtet iaktta strömmen av västliga ledare som de senaste veckorna gjort sig omaket att åka till Moskva, där de kan vara karska och komma med skarpa varningar mot en rysk invasion av Ukraina.

Där såg vi Storbritanniens utrikesminister Liz Truss varna Moskva för att hemfalla åt ”kalla krigs-retorik”, ett uppnosigt krav med tanke på att Truss för några veckor sedan anklagade Moskva för att hålla på och trimma politiska lättviktare i Kiev som tänkbara quislingar i ett ryskockuperat Ukraina.

Även Boris Johnson har, på väg till Bryssel och därefter Warszawa, utmanat den ryska björnen genom att före avresan säga att Nato ”måste dra tydliga linjer i snön och klargöra att det finns principer vi inte tänker kompromissa om”.

Med tanke på snöns tendens att smälta verkar Johnsons retoriska grepp mindre lyckat. Med även försvarsminister Ben Wallace i Moskva blir Storbritanniens diplomatiska aktivitet i Ukrainafrågan något pinsam i sin intensitet men är antagligen avsedd att visa att Storbritannien fortfarande är en internationell makt att räkna med och att dess ledare inte låter sig avledas av skandaler och kritik på hemmaplan.

Putin är utsatt för visst tryck, men mycket av det är retoriskt och försett med förbehåll. Natos hot om sanktioner förutsätter att en rysk invasion verkligen ägt rum. Storbritannien har satt 1 000 man i larmberedskap för att kunna hantera en potentiell ström av miljontals ukrainska flyktingar, förutsatt att det blir någon rysk attack. De amerikanska trupper Biden skickar kommer att ha ungefär samma uppgift.

De ord och åtgärder Biden och Johnson uttalar eller aviserar är åtminstone delvis riktade till publiken på hemmaplan, som de hårt ansatta ledarna är angelägna om att imponera på genom att visa sig redo till strid och statsmannamässig beslutsamhet. Och om det inte blir någon rysk invasion kan de göra gällande att det beror på att de avvärjt den.

En del bedömare i väst säger att Putin kan få det svårt att överge maximalistiska ryska krav om att Ukraina aldrig får gå med i Nato. Men samma kommentatorer brukar också säga att Putin är en diktator obekymrad om allmänna opinionen och som därför inte skulle lida någon skada av att inte få igenom allt han krävt. Han har också full kontroll över vad de ryska medierna förmedlar och så länge som han undviker krig kommer allt han gör därmed att hyllas som en framgång.

Ryssland kommer aldrig att få Nato att öppet säga att Ukraina inte ska bli medlem av organisationen, men det är heller inte nödvändigt. Ryssarna har redan lyckats göra frågan giftbemängd och gjort det osannolikt att Natoländerna kommer att ta upp den som någon seriös option i framtiden.

”Den kommer att skjutas ut i marginalen”, säger en tidigare diplomat till mig, ”eftersom ingen kommer att vilja blåsa igång en ny kris med Ryssland.”

Sedan har samtliga Natoländer också sagt att de inte tänker skicka trupper till Ukraina, med eller utan invasion. Om övriga medlemsländer lovar att inte försvara landet måste det punktera värdet av att Kiev går med i Nato, som ju ändå är en militärallians.

Kreml har uppnått andra diplomatiska fördelar också. Bland sanktionshoten om Ryssland skulle invadera är att det skulle innebära slutet för gasprojektet Nord Stream 2, men om det inte blir någon invasion kommer det sannolikt att fullföljas.

Vapenskrammel är en farlig lek som inte kan pågå alltför länge. Putin har behov av att ge tillräcklig substans åt hotet om invasion för att göra det trovärdigt utan att det behöver förverkligas.

Således ägnar sig Ryssland för närvarande åt militära övningar i Belarus och flottmanövrer i Svarta havet, vilket gör det möjligt att hålla trycket uppe.

Problemet ur rysk synvinkel är att om inte vapnen plockas fram ur garderoben kommer motståndaren till slut att bli allt mindre imponerad.

Men all upptrappning av hoten för oss närmare reell militär aktion och risker för olycks- händelser – som när separatister som ryssarna beväpnat 2014 sköt ner det nederländska flygplanet MH17 – som kan göra krisen okontrollerbar.

Nato kan också bestämma sig för att Moskva tjänar för mycket på sin ”hårda diplomati” och kräva att landet reducerar sina trupper vid gränsen till Ukraina.

Andra faror lurar på det politiska minfält Ukraina utgör och en av dem är maktbalansen i Kiev. En förklaring till de ryska truppförflyttningarna till gränsen i början av fjolåret är att president Volodymyr Zelenskij, med stöd av den Bidenadministration som var på ingång, vidtog åtgärder mot pro-ryska partier, arresterade ledarna för dem och stängde deras tv-kanal. Exakt vem som har makten i Kiev kommer att avgöra omfattningen av det hot mot sin säkerhet som Moskva talar om.

Hittills har alla aktörer i krisen i Ukraina kunna stärka sin ställning internationellt och på hemmaplan, men med tiden kommer de verkliga vinnarna och förlorarna att kunna urskiljas. Om Ukraina, det mest instabila landet i Europa, blir den arena där de väljer att göra upp då blir risken för en verklig militär kris akut.

Jacobin

Ukrainsk sociolog förklarar varför allt du fått höra om Ukraina sannolikt är fel

Branko Marcetic

Jacobin 10/2 2022 (även publicerad i *International Viewpoint*)

Intervju med Volodymyr Isjtjenko

Om man de senaste åtta åren förlitat sig på etablerade medier för att få veta vad som händer i Ukraina är risken stor för att vad man fått veta är felaktigt. Trots att – eller, mer troligt, på grund av – tumultet i Ukraina på senare år fått stor plats i USA både utrikespolitiskt och inrikespolitiskt har allmänheten i Väst fått en ren propagandabild av landets historia och pågående inre konflikter.

Dr *Volodymyr Isjtjenko*, sociolog och forskningsassistent vid Institute for East European Studies, har i årtal skrivit om ukrainsk politik, Euromaidan-revolutionen 2014 och den osannolika mixen av protester, sociala rörelser, revolution och nationalism. Nyligen samtalande han med Branko Marcetic från *Jacobin* om vad allmänheten i Väst bör veta om Ukraina och den pågående internationella kraftmätningen om landet.

Självständighetstorget eller Maidan-torget i Kiev (Foto: Hnapel / Wikimedia Commons)

Varför har representanter för Ukraina och regeringar i Europa en helt annan syn på risken för en rysk invasion än USA och Storbritannien?

Rysk maktpolitik och militära förberedelser är bara en del av det hela, det pågår också diplomatisk aktivitet parallellt. Sen har vi också mediernas kampanj om en omedelbart förestående invasion med sin egen logik och med egna intressen, som inte får förväxlas med någon objektiv analys av ryska intentioner. Kampanjen har också sin egen förstärkande, eskalerande logik. Huvudmålet för den kampanjen är troligen inte ens Ryssland eller Ukraina, utan Tyskland, som borde stå närmare sina allierade inom Nato.

I Ukraina lade man till att börja med inte ens märke till kampanjen i västliga medier. Sedan försökte man utnyttja kampanjen till att kräva mer vapen och sanktioner mot Ryssland i preventivt syfte. Först för cirka två eller tre veckor sedan började regeringen i Ukraina öppet säga att någon invasion inte var nära förestående, att man levat under ryska hot sedan 2014, att man vant sig vid detta samt att detta hot, enligt deras underrättelsetjänst, inte är värre än det var förra våren (under ett tidigare stadium av den ryska mobiliseringen och som skedde helt öppet med mycket tydliga intentioner).

Kampanjen i västmedia har fått konkreta och mycket negativa följder för Ukrainas ekonomi. Landets valuta har börjat devalveras, investerare lämnar landet – framför allt när det gäller fastighetsmarknaden – och regeringen har varit ganska orolig för att Ukrainas ekonomi, även utan någon direkt invasion, skulle hamna i allvarliga trångmål på grund av detta. Men jag skulle inte betrakta det som bara en strategisk besvikelse.

Varför är Ukraina så viktigt, både för Ryssland, Europa och USA?

Ekonomiskt är Ukraina i själva verket ett stort misslyckande. Om man tittar på ekonomiska indikatorer är Ukraina sannolikt ett av de ytterligt få länder i världen som inte klarat av att nå upp till den BNP-nivå man hade 1990. På 1990-talet skedde en omfattande ekonomisk nedgång och sedan har Ukraina inte lyckats få till stånd samma tillväxt som grannländerna i

Östeuropa. I motsats till exempelvis Polen, eller rent av Ryssland och Belarus, är levnadsstandarden inte högre än den var vid Sovjetunionens fall.

För Ryssland och USA är Ukraina ett ställe man transporterar naturgas genom. Det gjordes några försök att skapa ett konsortium med tre parter: Ryssland som gasleverantör, EU som konsument och Ukraina som transitterritorium. De försöken torpederades på 1990-talet och början av 2000-talet av den ukrainska parten och resultatet blev att Ryssland svarade med att bygga pipelines runt Ukraina. Nord Stream 2 är kanske farligast för Ukraina i nuläget, eftersom den kan leda till att ukrainska pipelines blir onödiga.

Ur militär synvinkel hävdar Ryssland att Ukraina kan bli betydelsefullt om Nato börjar placera ut offensiva vapen där med missiler som på fem minuter kan nå Moskva från ukrainskt territorium. I århundraden har rysk försvarsstrategi handlat om expansion i syfte att knuffa gränsen så långt åt väster som möjligt och skapa strategiskt djup, något som ledde till att Napoleon Bonapartes och Adolf Hitlers invasioner misslyckades – men krig idag förs inte på samma sätt som för 50 eller 200 år sedan.

För USA kan Ukraina bli en potentiell oroshärd att utnyttja mot Ryssland. Om Ukraina skapar spänningar med Ryssland kan Ryssland försvagas och dess resurser splittras till exempel i händelse av att spänningarna med Kina ökar. Nu kan man höra cyniska kommentarer av typ, ”Låt ryssarna invadera Ukraina så att Ukraina blir ett nytt ryskt Afghanistan”. Ryssland skulle få satsa mycket resurser, det skulle drabbas av sanktioner – förmodligen skulle Nord Stream också stoppas – och det är oklart hur länge Ryssland skulle klara av någon större upptrappning i Ukraina. Det kan vara en orsak till varför kriget [i Donbass-regionen] kunnat pågå så länge: ingen är intresserad av att få stopp på det. Det fanns flera tillfällen till det både 2015 och 2019 men USA:s regering var inte tillräckligt intresserad då.

Hur ser relationen mellan Ukraina och Ryssland ut, då de båda ländernas långa och komplicerade historia utgör grunden för så mycket av de politiska och kulturella motsättningarna i dagens Ukraina?

Det finns inget ens i närheten av konsensus om den frågan. En del inom vänstern, t ex en del ukrainska marxister på 1900-talet, gjorde gällande att Ukraina var en rysk koloni och att landet i varje fall under det ryska imperiet exploaterats ekonomiskt. Under Sovjetunionen lät det helt annorlunda och Ukraina utvecklades också mycket snabbt för att till sist bli en av de mest framskridna delarna av landet – ett av skälen till att den post-sovjetiska krisen slog så hårt. Andra skulle nog säga att Ukraina mer var som Skottland i förhållande till England och inte ens i närheten av relationerna mellan metropoler i väst och deras kolonier i Afrika eller Asien, eller de relationer som rådde mellan Ryssland och Centralasien, eller mellan Ryssland och Sibirien.

För många ryssar ingår Ukraina i deras uppfattning om vad den ryska nationen består av. De kan kort och gott inte föreställa sig Ryssland utan Ukraina. Under tsarimperiet fanns tanken om att ryssar, ukrainare och belarusier var tre delar av samma folk. Och den synen upprepade Vladimir Putin nyligen i den essä där han hävdade att ukrainare och ryssar utgör ett folk, delade på konstgjord väg.

Det synsättet har en lång tradition i ryskt imperietänkande. I det perspektivet handlar relationen mellan Ukraina och Ryssland om en tävlan mellan åtminstone två uppfattningar om nationsbyggande. Enligt den ena är Ukraina inte någon del av Ryssland, ukrainarna är ett eget folk. Det synsättet är det som dominerar i Ukraina just nu. Detta nationsbygge har emellertid inte fullbordats – trots tre revolutioner med stark slagsida åt nationsbygge, de som inträffade 1990, 2004 och 2014. Enligt en annan uppfattning är ukrainarna en del av en större östsla-

viska enhet och det nationsbygget förverkligades aldrig på grund av den låga nivån av modernisering i det ryska imperiet.

Den typen av diskussion engagerar emellertid bara en liten del av det ukrainska samhället, framför allt intellektuella. För vanliga ukrainare är det inte någon avgörande fråga. Enligt opinionsmätningar under de 30 år som gått sedan självständigheten har frågor om arbete, löner och priser legat i topp, medan identitet, språk, geopolitik, EU, Ryssland och Nato hela tiden legat längst ner på ukrainarnas prioritetslista.

En del kommentatorer påstår att eftersom extremhögern inte varit särskilt framgångsrik i valen efter Maidan kan man bortse från den. Stämmer det?

De radikala nationalisternas roll i ukrainsk politik är stor, via direkta påtryckningar på regeringen och spridning av ett visst synsätt. Tittar man på vad regeringen efter Maidan verkligen gjort kommer man att hitta programmet för de nationalistiska partierna, framför allt åtgärder mot kommunismen, förbudet mot kommunistpartiet i Ukraina, och den ukrainisering som innebär att ryska språket drivs bort från offentligheten i Ukraina. Mycket av det som extremhögern drev kampanjer för före Maidan förverkligades av politiker som till namnet inte tillhörde yttersta högern.

Nationalistisk radikaliserings har blivit en mycket bra ersättning för bristen på revolutionära förändringar efter revolutionen. Om man till exempel startar med att förändra saker på det ideologiska området – döpa om gator, ta bort alla sovjetiska symboler i landet, riva ned de statyer av Vladimir Lenin som fanns i många städer i Ukraina – då skapar man illusionen om förändring utan att något egentligen förändrats.

De flesta av de betydande politiska partierna i landet är i själva verket valmaskiner som tjänar specifika nätverk av patron-klient-typ. För det mesta är ideologier helt irrelevanta. Det är inte svårt att hitta politiker som hoppat mellan totalt motsatta läger i ukrainsk politik flera gånger under sina karriärer.

Däremot har de radikala nationalistiska partierna ideologi, aktivister med motivation och i nuläget är de förmodligen de enda partierna som uppfyller kravet på vad som normalt avses med ”parti”. De är bäst organiserade, utgör den mest mobiliserade delen av civilsamhället, med störst kapacitet att agera på gatorna. Efter 2014 fick de också resurser att använda våld: de fick möjlighet att bilda egna väpnade enheter med ett brett nätverk av träningscenter, sommarläger, vänligt sinnade kaféer och tidskrifter. Någon sådan infrastruktur finns nog inte i något annat europeiskt land. Det liknar mer extremhögern i Europa på 1930-talet än dagens europeiska extremhöger – som mindre använder sig av paramilitärt våld och i stället har vunnit över en stor del av väljarna.

Vilka är de missförstådda eller okända aspekterna av Euromaidan-revolutionen 2014 som man i väst inte riktigt insett?

I väst är det den version som spridits av professionella NGO:s som dominerat och de spelade en betydande roll i upproret 2014. Men de representerade absolut inte hela mångfalden i det upproret och än mindre mångfalden i detta stora land. Enligt den versionen var det som skedde en demokratisk, fredlig revolution mot en totalitär regering under Viktor Janukovitj, sannolikt en av de få makthavarna i världen som blivit störtad i två revolutioner.

Denna version som professionella NGO:s och nationellt liberala intellektuella spred fångades upp av västliga medier och politiker, delvis för att det var vad man ville höra. Och västliga representanter stödde ganska öppet Maidanrevolutionen. I det läget var det ganska tilltalande för EU att se ukrainare vifta med EU-flaggor samtidigt som man i Grekland brände dem.

Rädslan för radikala nationalister låg bakom anti-Maidan-protesterna i de sydöstra delarna av Ukraina. Ryssland bestämde sig för att stödja dem och i ett avgörande läge intervensera och förhindra ett nederlag för de separatistiska rebellerna i den regionen. Följden är att en del av Donbass, en region i östra Ukraina med tung industri och stora städer, nu styrs av s k folk-republiker, i stort sett ryska marionetter.

Tror du att det kommer att gå att lösa krisen?

Min förhoppning är att det ska bli en fredlig lösning av krisen. Vi måste alla hoppas att ryssarna inte ska vara enfaldiga nog att sätta igång en invasion och att de inte ska trappa upp läget, inte bara i Donbass utan på andra ställen också.

Alla framsteg med att förverkliga Minskavtalet – som handlar om hur de pro-ryska separatistiska områdena ska kunna återintegreras i Ukraina – skulle helt klart bidra till en minskning av spänningarna. Även om de flesta ukrainarna inte gillar Minskavtalet – mest för att det inte gått att förverkliga sedan 2015 och inte lett till fred i Donbass, inte på grund av att ukrainarna skulle anse det vara oacceptabelt mer allmänt – har de faktiska protesterna mot Minskavtalet varit tämligen små och utan stöd av någon majoritet i Ukraina.

Men hittills har Ukraina inte velat acceptera Minsk. Man har hittat olika ursäkter för att inte verkställa det man gått med på tillsammans med Frankrike, Tyskland och Ryssland. En orsak är de mycket uttalade hoten om våld från det nationalistiska civilsamhället i Ukraina, som anser att Minsk innebar att Ukraina kapitulerat. Enligt nationalisterna innebär Minsk ett erkännande av den politiska mångfalden i Ukraina – att ukrainare med avvikande uppfattning inte bara förvandlats till zombier av rysk propaganda, att de inte är förrädare mot nationen, att det finns mycket rationella skäl att inte hålla med nationalisterna och ha en annan uppfattning om Ukraina.

Om regeringen i Ukraina vore seriös beträffande Minskavtalet, och inte försökte hitta ursäkter med hänvisning till hotet från nationalisterna, och i stället försökte få stöd i väst, få USA och EU att verkligen se till att avtalet snabbt började tillämpas. Det skulle absolut vara till nytta för Ukrainas regering och bli ett bakslag för nationalisterna i civilsamhället, i synnerhet de delar bland dem som är direkt beroende av ekonomiskt stöd av väst.

Mer av Isjtjenko om Ukraina:

[Sprickorna i Ukraina](#). (2014)

[Precis som för alla andra folk i världen är det främsta hotet mot ukrainarna kapitalismen](#) (2014)

Le Monde diplomatique

USA behöver Ukrainakrisen mer än vad Ryssland gör

Serge Halimi³

Flamman, 4/2 2022

Krisen i Ukraina beskrivs ofta som en strategiskt nödvändig konflikt för Putin. Men om det är någon som behöver en militär seger för att stärka sig politiskt i hemmaopinionen så är det Joe Biden.

Att peka ut en intern fiende gör det möjligt för en ifrågasatt ledare att utmåla sina motståndare som subversiva upprorsmakare i utländska makters sold. Men det är också effektivt att utse en extern fiende och låtsas reagera på dess hot: genom att framställa sig som garanten för

³ Serge Halimi är chefredaktör på *Le Monde diplomatique* där texten tidigare är publicerad.

nationens intressen stärker man bara sin position. Enligt västmakterna är detta förklaringen till att Vladimir Putin förstärkt repressionen mot oppositionen samtidigt som han krävt säkerhetsgarantier från USA i fråga om Ukraina som han visste inte skulle ges. Men om man letar efter en president som är i behov av en militär seger för att vända sina dåliga opinionssiffror är Joe Biden en minst lika god kandidat som Putin.

Den amerikanska pressen, vars analyser också genomsyrar den franska, förklarar att ”ett demokratiskt Ukraina skulle utgöra ett strategiskt hot mot den repressiva stat som Putin har byggt upp. Den skulle kunna uppmuntra de krafter som vill demokratisera Ryssland”.⁴ Men vem tror på allvar att Kreml kommer att skrämmas av att frihetens vind börjar blåsa från ett land som är så fattigt och korruperat som Ukraina, där två av oppositionens främsta ledare är utsatta för juridiska trakasserier? Och det var knappast Ukrainas omhuldande av civila rättigheter som övertygade Turkiet om att ge landet sitt militära stöd.

Stora ord om den hotade demokratin, militär upptrappning, en svällande amerikansk försvarsbudget⁵ – ingenting är mer effektivt för att ena republikanerna och demokraterna, som annars är så oense att de leker uppror eller inbördeskrig. ”För att försvara freden i utlandet måste president Biden skapa lite fred här hemma”, menar till och med *Wall Street Journal*. ”Motståndet mot Ryssland förenar de progressiva senatorerna och de konservativa”.⁶ En konflikt med Ryssland kommer alltså att dämpa de hatiska politiska stämningarna i USA något.

Donald Trumps nyckfulla regeringsperiod, hans två riksriktprocesser i kongressen, nyhetsankan Russiagate, stormningen av Kapitolium och anklagelserna om röstfusk har underminerat USA:s anspråk på att utgöra en demokratisk förebild för resten av världen. När Francis Fukuyama nyligen erkände att hans förutsägelse om ”historiens slut” kommit på skam framhöll han ”två nyckelfaktorer [som han] underskattade”. En av dem var just ”möjligheten att de utvecklade demokratierna skulle kunna falla sönder politiskt”.⁷ Den interna splittringen i USA skadar västerlandets avskräckningsförmåga.

Men några månader efter västerlandets debacle i Afghanistan, som avslutades utan att europeerna som följt med på korståget ens tillfrågades om hur det skulle ske, följt av skymfen mot Frankrike i Stilla havsregionen, kan USA behöva krisen i Ukraina för att läxa upp sina allierade och skapa rättning i leden i Europa.

Översättning: Jonas Elvander

30 års dubbelmoral bakom krigsmullret i Ukraina

David Teurtrie⁸

Flamman, 11/2 2022

Frågan om Ukrainas öde ligger nu i Rysslands och USA:s händer. Hur blev de europeiska länderna åskådare i frågan om deras egen kontinents säkerhet?

Västerlandets regeringskanslier skräms av ljudet av stöveltramp vid Europas gränser. För att få garantier för sin territoriella integritet har Ryssland föreslagit två fördragsprojekt för USA, med målet att reformera den europeiska säkerhetsstrukturen, samtidigt som man samlat sina trupper längs gränsen mot Ukraina. Moskva kräver att Nato:s utvidgning österut stoppas, att

⁴ *The Wall Street Journal*, New York, 21 januari 2022.

⁵ Den 15 december 2021 antog senaten med 88 röster mot 11 en militärbudget värd 768 miljarder dollar. Det var 25 miljarder mer än vad Pentagon hade bett om.

⁶ Walter Russell Mead, ”How to halt Putin’s Ukraine push”, *The Wall Street Journal*, 18 januari 2022.

⁷ Francis Fukuyama, *The New York Times*, 9 januari 2022.

⁸ Forskare knuten till Nationella institutet för asiatiska språk och civilisationer, författare till *Russie. Le retour de la puissance*, Armand Colin, Malakoff, 2021.

Nato-soldaterna i de östeuropeiska länderna dras tillbaka och att amerikanska kärnvapen som stationerats i Europa förs tillbaka till USA. Eftersom de inte lär tillmötesgå i dagsläget, gör dessa krav, presenterade i form av ett ultimatum, att hotet om en invasion av Ukraina inte går att avfärda.

Det finns två möjliga tolkningar av denna situation. Enligt vissa försöker Ryssland höja insatserna för att få eftergifter från USA och européerna. Andra hävdar i stället att Kreml ställt ett omöjligt ultimatum för att kunna använda det som förevändning för att internera i Ukraina. I vilket fall återstår frågor kring tidpunkten som Ryssland valt för denna styrkedemonstration. Varför spela detta riskabla spel, och varför nu?

Sedan 2014 har de ryska myndigheterna kraftigt ökat sin ekonomiska förmåga att stå emot en extern chock, i synnerhet i bank- och finanssektorn. Andelen dollar i centralbankens reserver har sjunkit drastiskt. Ett nationellt betalningskort, Mir, har införts och används nu av 87 procent av invånarna. Och ifall USA skulle göra verklighet av sitt hot om att utesluta Ryssland från det västerländska betalningssystemet Swift, som man gjorde med Iran 2012 och 2018, kommer överföringarna mellan bankerna och företagen i fortsättningen att kunna göras via en lokal plattform. Ryssland är alltså bättre rustat för att stå emot hårda sanktioner i händelse av en konflikt.

Samtidigt ledde den ryska arméns mobilisering längs gränsen mot Ukraina under våren 2021 till att dialogen mellan Ryssland och USA om strategiska frågor och cyber-säkerhet återupptogs. Denna gång tycks den ryska regeringen uppenbarligen ha sett ökade spänningar som det enda sättet att få västmakterna att lyssna på dess krav. Kreml betraktar också den nya amerikanska regeringen som mer benägen att ge eftergifter på grund av dess allt större fokus på Kina.

Vladimir Putin tycks vilja sätta stopp för det han beskriver som en västerländsk omvandling av Ukraina till ett nationalistiskt ”anti-Ryssland”.⁹ Han räknade nämligen med att Minsk-avtalet, som skrevs under i september 2014, skulle ge honom större insyn i den ukrainska politiken via de rysktalande republikerna i Donbass. Det var dock motsatsen som skedde: avtalet är inte bara långt ifrån att implementeras, men president Volodymyr Zelenskijj, vars valseger i april 2019 gav Kreml hopp om att kunna återknyta kontakten med Kiev, har fördjupat den brytning med den ”ryska världen” som hans föregångare hade inlett. Vad värre är fortsätter det militärtekniska samarbetet mellan Ukraina och Nato bara att fördjupas, samtidigt som Turkiet – som är medlem i Nato – har skickat attackdrönare, vilket får Ryssland att frukta att Kiev planerar att återerövra Donbass. För Kreml handlar det alltså om att återta initiativet innan det är för sent. Men bortom den senaste tidens händelser är det tydligt att Ryssland fortsätter att ställa samma krav som man har ställt sedan kalla krigets slut – krav som västerlandet alltjämt betraktar som varken acceptabla eller legitima.

Konflikten har sitt ursprung i östblockets kollaps 1991. Enligt all logik borde Warszawa-paktens försvinnande ha medfört att Nato också upplöstes, en allians som ju hade grundats för att stå emot hotet från Sovjetunionen. Det var ett gynnsamt läge att föreslå nya integrationsformat för detta ”andra Europa” som hoppades närma sig västerlandet. Läget framstod som särskilt passande då de ryska eliterna, som förmodligen aldrig hade varit så västtillvända som då, hade accepterat upplösningen av deras imperium utan motstånd. Men förslag som gick i den riktningen, inte minst de som lades fram av Frankrike, stoppades efter påtryckningar av USA. Amerikanerna, som inte ville få se sig bestulna på sin ”seger” mot Moskva, tryckte i stället på för att de euroatlantiska samarbetsorganisationerna som hade överlevt Berlinmurens

⁹ Jfr. Vladimir Putin, ”Om ryssars och ukrainares historiska enighet”, på [Ryska federationens ambassad i Frankrikes hemsida](#), 12 juli 2021.

fall skulle utsträckas österut i syfte att befästa deras hegemoni över Europa. I det projektet hade de en viktig allierad i Tyskland, som var månt om att återta sin roll som Centraleuropas hegemon.

Redan 1997 beslutades om att Nato skulle utvidgas, trots att västerländska ledare hade lovat Mikhail Gorbatsjov att det inte skulle ske. I USA uttryckte flera framstående personer kritik mot beslutet. George Kennan, som ofta beskrivs som arkitekten bakom den amerikanska uppdrämningspolitiken mot Sovjetunionen, förutsåg att beslutet skulle få lika logiska som destruktiva konsekvenser: "Utvidgningen av Nato skulle vara det största politiska misstaget som USA begått sedan kalla krigets slut. Man kan vänta sig att detta beslut bidrar till att underblåsa nationalistiska, antivästerländska och militäriska stämningar i den ryska folkopinionen, att det gör att kalla krigets klimat återkommer i de öst-västliga relationerna och ger den ryska utrikespolitiken en inriktning som inte riktigt ligger i vårt intresse".¹⁰

1999, samma år som Nato firade sitt 50-årsjubileum med pompa och ståt, genomförde alliansen sin första östutvidgning (Ungern, Polen och Tjeckien) och meddelade att det projektet kommer att fortsätta fram till Rysslands gränser. Den atlantiska alliansen inledde samtidigt ett krig mot Jugoslavien, vilket förvandlade försvarspakten till en offensiv allians, samtidigt som man bröt mot internationell lag. Kriget mot Belgrad fördes utan FN:s godkännande, vilket hindrade Ryssland från att göra bruk av ett av de få stormaktsinstrumenten som de fortfarande besatt: dess vetorätt i säkerhetsrådet. De ryska eliterna, som hade satsat så mycket kapital på att deras land skulle inlemmas i västerlandet, kände sig bedragna: Ryssland, då styrt av Boris Jeltsin som hade varit ansvarig för upplösningen av Sovjetunionen, behandlades uppenbarligen inte som en partner vars insats i avskaffandet av kommunismen förtjänade att belönas, utan som det kalla krigets stora förlorare, som nu måste betala ett geopolitiskt pris.

Paradoxalt nog innebar Vladimir Putins maktövertagande året därpå att relationen mellan Ryssland och väst stabiliserades. Den nye ryske presidenten visade sig välvilligt inställd till USA efter terrorattentaten den 11 september 2001. Han accepterade att tillfälliga amerikanska baser upprättades i Centralasien och lät samtidigt stänga de gamla sovjetiska baserna på Kuba och dra tillbaka de ryska styrkorna från Kosovo. I utbyte ville Ryssland att västmakterna skulle acceptera tanken att det postsovjetiska området, som regeringen definierade som sitt närområde, ska betraktas som Rysslands ansvarsområde. Men trots att relationerna med Europa var relativt goda, i synnerhet med Frankrike och Tyskland, försämrades relationen med USA. 2003 bröt USA åter mot internationell lag i och med invasionen av Irak utan stöd av FN, något som fick hård kritik av Frankrike, Tyskland och Ryssland. Denna enade front mellan det kontinentala Europas tre största makter bekräftade USA:s rädsla för konsekvenserna som ett närmande mellan Ryssland och Europa skulle kunna få för den amerikanska hegemonin.

De följande åren tydliggjorde USA sina planer på att installera en missilsköld i Östeuropa, vilket stred mot det samarbetsavtal som hade undertecknats mellan Ryssland och Nato 1997 och som gav Ryssland garantier för att västmakterna inte skulle upprätta ny permanent militär infrastruktur i området. USA ifrågasatte även avtalen om avveckling av kärnvapen: i december 2001 drog sig Washington ur Anti-Ballistic Missile-avtalet från 1972.

Vare sig det var ett utslag av legitim rädsla eller en känsla av att vara belägrad upplevde Kreml "färgrevolutionerna" i de postsovjetiska staterna som operationer med syfte att inrätta västtillvända regeringar i dess omedelbara närområde. I april 2008 utövade USA starka påtryckningar på sina europeiska allierade för att Georgien och Ukraina skulle bjudas in till Nato, trots att en stor majoritet ukrainare var emot en anslutning. Samtidigt tryckte USA på

¹⁰ George F. Kennan, "A fateful error", *The New York Times*, 5 februari 1997.

för att Kosovo skulle erkännas som en självständig stat, vilket återigen utgjorde ett brott mot internationell rätt, eftersom landet då juridiskt fortfarande var en serbisk provins.

Efter att västmakterna hade öppnat Pandoras ask ifråga om interventioner och ifrågasättandet av gränsernas okränkbarhet i Europa, svarade Ryssland med att gå in militärt i Georgien 2008, och sedan med att erkänna Sydossetiens och Abchaziens självständighet. Därmed signalerade den ryska regeringen att den är beredd att göra allt i sin makt för att förhindra ännu en utvidgning av Nato österut. Men genom att kränka Georgiens territoriella integritet bröt Ryssland i sin tur mot internationell lag.

Den ryska förbittringen nådde en kokpunkt i och med Ukraina-krisen. I slutet av 2013 gav EU och USA sitt stöd till demonstrationerna som ledde till att president Viktor Janukovitj störtades, trots att presidentvalet 2010 hade erkänts som fritt och rättvist av väst. Enligt Ryssland hade väst gett sitt stöd till en statskupp för att till varje pris kunna knyta Ukraina till sig. Sedan dess har de ryska interventionerna i Ukraina – annekteringen av Krim och det militära stödet till separatisterna i Donbass – presenterats av Kreml som ett legitimt svar på den pro-västliga styrkedemonstrationen. Västmakterna kritiserade i sin tur vad de beskrev som det största brottet mot den internationella ordningen sedan kalla krigets slut.

Minsk-avtalet som undertecknades i september 2014 gav Frankrike och Tyskland tillfälle att återta kontrollen över händelseförloppet för att försöka förhandla fram ett slut på striderna i Donbass. Det krävdes alltså att regelrätta strider utbröt för att Paris och Berlin skulle bryta sin passiva hållning. Men sju år senare har processen kört fast. Ukraina vägrar fortfarande att ge minsta självbestämmande åt Donbass-republikerna, vilket avtalet kräver. I brist på reaktioner från Frankrike och Tyskland, som anklagas för att ställa sig bakom Ukraina, försöker Ryssland i stället förhandla direkt med amerikanerna, vilka Kreml ser som Kievs egentliga beskyddare. Ryssland har också förvånat betraktat hur de europeiska makterna har accepterat varje nytt amerikanskt initiativ, inklusive de mest diskutabla. Till exempel möttes USA:s beslut att i februari 2019 dra sig ur avtalet om kärnvapenbestyckade medeldistansrobotar (INF) inte av några protester i Europa, trots att dess länder utgör de främsta potentiella målen för sådana vapen. Enligt forskaren Isabelle Facon anser Ryssland att ”de europeiska länderna är hopplöst oförmögna att inta en självständig position i förhållande till USA, och vägrar ta sitt ansvar för den stadigt försämrade internationella säkerhetssituationen”.¹¹

Ännu mer förvånande är att medan ryssarna och amerikanerna åter börjat diskutera strategiska frågor, med förlängningen av nedrustningsavtalet New Start, följt av Joe Bidens och Vladimir Putins toppmöte i juni 2021, har EU valt att distansera sig ännu mer från den ryske presidenten än tidigare. För Polen, som tillsammans med en grupp andra länder stoppade ett försök till avspänning, ”skulle det [ha gynnat] den ryske presidenten i stället för att bestraffa en aggressiv politik”.¹² Denna vägran att föra dialog skaver mot européernas hållning till EU:s andra stora granne, nämligen Turkiet: trots landets militära företag (ockupationen av norra Cypern, trupperna i Irak, Libyen och Kaukasus), har Recep Tayyip Erdoğan's auktoritära regim, som för övrigt är allierad med Ukraina, inte drabbats av några sanktioner. I fallet Ryssland har EU ingen annan politik än att regelbundet hota med ännu en salva sanktioner, beroende på vad Kreml tar sig för. Vad gäller Ukraina är den europeiska politiken reducerad till att ständigt upprepa samma gamla slogan om att dörren till Nato står öppen, trots att till och med de viktigaste europeiska länderna, Frankrike och Tyskland, tidigare har uttryckt sitt motstånd mot det och uppenbarligen inte har några planer på att integrera Ukraina i militäralliansen.

¹¹ Isabelle Facon, ”La Russie et l’Occident : un loignement grandissant au coeur d’un ordre international polycentrique”, *Regards de l’Observatoire franco-russe*, L’Observatoire, Moskva, 2019.

¹² Uttalande av Polens premiärminister Mateusz Morawiecki, presskonferens, Bryssel, 25 juni 2021.

Krisen i de rysk-västliga relationerna visar att Europas säkerhet inte kan garanteras utan – och ännu mindre i strid med – Ryssland. USA fortsätter dock att befästa denna utfrysning eftersom det stärker den amerikanska hegemonin över Europa. Västeuropéerna, med Frankrike i spetsen, saknar å sin sida både visioner och det politiska modet att blockera de mest provocerande initiativen från Washington och föreslå ett inkluderande institutionellt ramverk som gör det möjligt att undvika att friktion uppstår på kontinenten. Resultatet av detta atlantistiska jasägeri är att såväl fransmännen som de övriga européerna körs över av USA. Det unilaterala tillbakadragandet från Afghanistan och upprättandet av en ny militärallians i Stilla havsregionen utan att tillfråga Frankrike är bara de senaste uttrycken av denna amerikanska nonchalans. Européerna följer numera de rysk-amerikanska förhandlingarna om kontinentens säkerhet som åskådare, med det ständiga krigsmullret i Ukraina i bakgrunden.

Texten är tidigare publicerad i *Le Monde diplomatique*

Översättning: Jonas Elvander